

Charles de Secondat (baron de la Brède et de Montesquieu), *Esprit des lois* livres I à V, précédés d'une introduction de l'éditeur, Delagrave (Paris, 1892), available as electronic book version at: URL: <http://www.gutenberg.org>.

Javier Barnes, "Reforma e innovación del procedimiento administrativo", in Javier Barnes (ed.), *Transforming Administrative Procedure*, Global Law Press (Seville, 2008), 1-46, C. 31.

Jürgen Schwarze, "The Procedural Guarantees in the recent case-law of the Court of Justice", in Deirdre M. Curtin, Ton Heukels, and Henry G. Schermers (eds.) *Institutional dynamics of European integration. Volume II*, Nijhoff Publishers (Dordrecht, 1994), 487-97, at 495.

Маркова О. О. До питання етапів еволюції адміністративної процедури

Анотація. У тезах-доповіді автор відображає результати свого дослідження в сфері еволюційного розвитку адміністративної процедури. Автор проводить доктринальний та законодавчий моніторинг існуючих нормативно-правових актів у Франції, США та ФРГ на предмет закріплення положень про адміністративну процедуру. Пов'язує виникнення адміністративної процедури із конвергенційним процесом.

УДК 349. 2

Валентин Володимирович МЕЛЬНИК,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6, Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

«ДІЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ПРОСТОРІ», ЯК ПРИНЦИП ТРУДОВОГО ПРАВА

Будь-який акт законодавства, в тому числі й той, що має статус структурного елементу системи джерел трудового права, має свою дієву спрямованість. При цьому слід зазначити, що на сьогодні законодавчо закріпленого поняття «дія трудового законодавства» немає. Більш того, в спеціалізованій юридичній літературі з трудового права й науково-правових колах зазначена проблема або зовсім не розглядається, або розглядається фрагментарно в межах більш широкої проблематики або ж у межах проведення порівняльного аналізу з іншими інститутами трудового права. А тому з'ясування сутності дії трудового законодавства та визначення основних заходів підвищення його ефективності дозволить всесторонньо з'ясувати особливості системи трудового права України взагалі. Варто відзначити, що в рамках даного дослідження ми не можемо розглянути зміст кожного аспекту дії трудового законодавства, а тому нами особливу увагу буде приділено такій важливій засаді як дія трудового законодавства в просторі.

З огляду на специфіку досліджуваного питання, поняття «простір» у значенні дії в ньому трудового законодавства слід сприймати саме із його територіального аспекту. Так, як зазначають в юридичній енциклопедичній літературі, дія нормативно-правових актів у просторі являє собою поширення їх впливу на певну територію (державу в цілому чи окремий її регіон) (1, с. 216).

Територіальна дія трудового законодавства окреслена територією України та її окремими адміністративно-територіальними одиницями. Як зазначено в Рішенні Конституційного Суду України в «справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «район» та «район у місті», які застосовуються в п.29 ч.1 ст. 85, ч.5 ст. 140 Конституції України, і поняття «організація управління районами в містах», яке вживається в ч.5 ст. 140 Конституції України та в ч.1 ст. 11 Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ», а також щодо офіційного тлумачення положень п.13 ч.1 ст. 92 Конституції України, п.41 ч.1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» стосовно повноваження міських рад самостійно вирішувати питання утворення і ліквідації районів у місті (справа про адміністративно-територіальний устрій) від 13 липня 2001 року № 11-рп/2001, адміністративно-територіальна одиниця – це компактна частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Слід вказати на те, що такі акти можуть бути прийняті на різних рівнях, зокрема на національному та територіальному (регіональному). Так само й інші акти трудового законодавства можуть діяти як на всій території України, так і в межах окремо взятого регіону (області), або іншої місцевості – району, міста, району в місті тощо.

Слід погодитися з О. Ф. Скакун, яка звертає увагу на те, що територіальний принцип в чистому вигляді в законодавстві держав майже не зустрічається, оскільки він доповнений екстериторіальним принципом (2, с. 475). Зазначимо, що принцип екстериторіальності (від франц. *exterritorialite*, від лат. *ex* – поза та *terra* – той, що стосується території (3, с. 235) може бути розглянутий як з урахуванням дії трудового законодавства в просторі, так і з урахуванням його дії за колом осіб. Так, у першому випадку мова йде про те, що юрисдикція держави не обмежується її територією – закони держави в певних випадках мають екстериторіальну дію, яка ще відома як право екстериторіальної дії. Право екстериторіальної дії держав являє собою порядок, відповідно до якого установи або фізичні особи, що розташовані на території іншої держави, розглядаються як такі, що розташовані або перебувають на власній національній території та підвладні законам й юрисдикції власної держави. Правом, екстериторіальності, наприклад, користуються військові кораблі та літаки, що із дозволу держави перебування знаходяться на її території, але розглядаються як частина території держави прапора або розпізнавальних знаків (2, с. 475).

Таким чином, дія трудового законодавства в просторі, пов'язана із територією, в межах якої на основі такого акта здійснюється правове регулювання трудових і тісно пов'язаних із ними правовідносин. Територіальний аспект дії трудового законодавства вказує на те, що юридична сила акта в залежності від суб'єкта правотворчості може поширюватися на всю без винятку територію, що підпадає під юрисдикцію України, а також такий акт може діяти лише в межах окремо взятої адміністративно-територіальної одиниці держави. Винятком із загального правила дії трудового законодавства в просторі є принцип екстериторіальності, який може бути розглянутий з урахуванням двох аспектів. По-перше, екстериторіальність передбачає, що територіальна юрисдикція України не обмежена її фактичною територією й може бути визнана внаслідок перебування або знаходження об'єктів зі спеціальним статусом на території іноземної держави. І навпаки, по-друге, зазначені об'єкти, але вже

іноземних держав, користуються імунітетом щодо поширення на них дії трудового законодавства України.

Список бібліографічних посилань:

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл. », 1998. Т. 2: Д-Й. 1999. С. 744.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: (Енциклопедичний курс): підруч./ О. Ф. Скакун. Вид. 2-е, перероб. і допов. Харків: Еспада, 2009. С. 752.
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Юрид. думка, 2007. С. 992.

УДК 349. 2

Леонід Володимирович МОГІЛЕВСЬКИЙ,

проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6994-6086>

ПРАВОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ ЯК ДЖЕРЕЛО ТРУДОВОГО ПРАВА

Трудове право є однією із найважливіших галузей в системі національного права України. Саме через його значення для суспільства дослідження джерел трудового права є актуальним і потребує подальшого дослідження та доопрацювання.

Характеристиці окремих джерел трудового права приділяли увагу такі вчені-юристи, як Н. Б. Болотіна, В. Л. Костюк, С. М. Прилипко, П. Д. Пилипенко, В. І. Смолярчук, О. М. Ярошенко, С. С. Алексєєв, О. Є. Лейст, М. М. Марченко, Г. І. Муромцев та інші. Проте, на нашу думку, вказана проблематика потребує подальшого дослідження та доопрацювання.

Джерела трудового права спільні із джерелами інших галузей права. Провідне місце в системі джерел трудового права займає правовий або юридичний акт. Як зауважує авторський колектив сучасної правової енциклопедії, юридичний акт є офіційним письмовим документом, що породжує певні правові наслідки, створює юридичний стан і спрямований на регулювання суспільних відносин. Юридичні акти поділяються на нормативні, тобто юридичні акти, що вміщують норми права та регулюють відповідну сферу суспільних відносин, та індивідуальні (ненормативні) акти, що породжують права й обов'язки тільки тих суб'єктів, яким вони адресовані (1, с. 23).

Структурним елементом системи джерел трудового права виступає правовий прецедент. Слово «прецедент» походить з латинської мови від слова «*praecedens (praecedentis)*», що в буквальному перекладі означає «той, що передує» (3, с. 706). Як зауважує О. Ф. Скакун, правовий прецедент (судовий, адміністративний) – акт-документ, що містить нові норми права в результаті вирішення конкретної юридичної справи судовим або адміністративним органом, якому надається загальнообов'язкове значення при вирішенні подібних справ у майбутньому (4, с. 443).

В юридичній енциклопедичній літературі зазначають, що правовий прецедент є способом зовнішнього вираження та закріплення індивідуальних правил поведінки, яке встановлюється компетентним органом держави для